

Kıymetli Okurlarımız,

2026 senesinin üçüncü sayısı olan 72. sayımızla yeniden karşınızdayız. Malumunuz 2026-2035 dönemi 'Aile ve Nüfus 10 Yılı' ilan edildi. Biz de bu gelişmeyle paralel olarak bu senenin ilk sayısını aile temasına ayırmıştık. Bu sayıda çocuk teması üzerinden gelişen güncel konuları ele alıyoruz. Bu sayı, *çocukların iyi oluş halleri, çocuk suçluluğu, çocukların eğitim hakkı, dijital obezite, ebeveyn tutumları, çocuk refahı, okul öncesi çocukların meslek algıları, kuruluş bakımındaki çocuklar, adli süreçteki çocuklar* konularında yapılan çalışmalardan oluşuyor. Bir kısmı tezlerden, proje çıktılarından ve sahadan alınan verilere dayalı ve disiplinler arası bu çalışmaları, politika yapıcılara, sahadaki uygulayıcılara, alana ve alanyazına yapacağı katkılar açısından önemsedüğimizi belirtmek istiyoruz.

Bu sayımızda 9 çalışmaya yer veriyoruz.

İlk çalışma Zeliha KARAAĞAÇ CİNGÖZ tarafından kaleme alınan *“Türkiye’de Aile İçi İletişim ve Çocukların İyi Oluşu Arasındaki İlişki: PISA 2022 Verilerine Dayalı Bir İnceleme”* isimli makaledir. Bu çalışma, Türkiye’de aile içi iletişim dinamiklerini betimlemeyi ve çocukların iyi oluşunu; aile içi iletişim refahı, maddi refah, eğitimsel refah ve öznel refah göstergeleri üzerinden betimsel ve ilişkisel olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada nicel araştırma deseni benimsenmiş ve ikincil veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Veriler araştırmacılar için açık erişime tabi PISA 2022 Türkiye öğrenci anketi verilerinden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda aile iletişim refahı ile maddi refah, eğitimsel refah ve öznel refah arasında zayıf, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Türkiye’deki öğrencilerin genel olarak OECD ortalamasının altında bir aile içi iletişim refah algısına sahip olduğu, erkekler, düşük sosyoekonomik statü, düşük akademik performans ve düşük yaşam memnuniyeti olan gruplarda aile içi iletişim refahının da düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca bulgular aile içi iletişim refahında uç gruplar tespit ederek temel risk alanlarına işaret etmektedir. Bu çerçevede hane temelli bütüncül refah göstergeleri takip sisteminin kurulması, aile odaklı sürekli eğitim mekanizması, sistemler arası uyumu artıracak esnek çalışma modelleri ve aile dostu mesai düzenlemesi gibi makro düzeydeki sosyal politika uygulamalarının hayata geçirilmesi önerilmiştir.

“Kefernahum” Filminin Çocuk Hakları ve Çocuk Suçluluğunda Aile Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi” isimli Merve AYDIN tarafından yapılan çalışma derginin ikinci makalesidir. Çalışma, çocuk haklarının ve çocuk suçluluğundaki aile risk faktörlerinin “Kefernahum” filmi aracılığıyla anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlayan nitel bir araştırmadır. Nadine Labaki’nin yönetmenliğini yaptığı 2018 yapımı olan bu film, işlediği suç nedeniyle hapis cezası alan ve ailesine haklarının ihlaline yönelik dava açan bir çocuğun yaşam mücadelesini işlemektedir. Araştırma doküman analizi çalışmasıdır. Bulgulara göre film içeriğinde çocukların hayatta kalma, gelişme ve korunma haklarının ihlal edildiği; katılım hakkı açısından ise “çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşünü ifade edebilmesi” hakkının yerine getirildiği görülmektedir. Filmde çocuk suçluluğuna yönelik; anne ve babanın çocuklarla ve birbirleriyle olumsuz ilişkisi, ailenin gelir düzeyinin yetersizliği ve kardeş sayısının çok olması, çocuğun çalıştırılması, ailede suçlu bireyin varlığı ile uyuşturucu ve alkol kullanımı, aile içi şiddet, ihmal ve istismar risk faktörleri görülmektedir. Araştırmada çocuk suçluluğuna yönelik aile risk faktörlerine karşın, çocuk haklarının önleyici bir faktör olduğu çıkarımı yapılmıştır. “Kefernahum” filminin, çocuk haklarına ve çocuk suçluluğundaki aile risk faktörlerine ilişkin farkındalık amaçlı uzmanlara yönelik düzenlenecek programlarda materyal olarak kullanılabileceği önerilmektedir.

Derginin üçüncü makalesi *“Gazze’de Eğitim Hakkı ve Çocukların Kırılğanlığı: Savaşın Gölgesinde Bir Analiz”* isimli Murat DEMİR tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışma Gazze’de çocukların eğitime erişim hakkını çok boyutlu bir bakış açısıyla değerlendirmektedir. Eğitim altyapısının sistematik biçimde hedef alınması, zorunlu yerinden edilmeler, dijital teknolojilere erişimdeki eşitsizlikler ve savaşın yol açtığı psikososyal travmalar; eğitimi salt pedagojik bir süreç olmaktan çıkararak insani bir direnç ve hayatta kalma mücadelesine dönüştürmektedir. Bu bağlamda eğitim, bireysel gelişimin ötesinde; psikolojik iyileşme, toplumsal uyum, kolektif aidiyet ve geleceğin yeniden inşası açısından yaşamsal bir rol üstlenmektedir. Araştırmanın kuramsal çerçevesi, 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (CRC) ile Novelli, Lopes Cardozo ve Smith tarafından geliştirilen “eğitimde kırılğanlık modeli”ne dayandırılmış; Pherali’nin, çatışma ve kriz koşullarında eğitimin dönüştürücü ve iyileştirici gücünü vurgulayan yaklaşımıyla desteklenmiştir. Nitel içerik analizi yöntemiyle yürütülen çalışmada Birleşmiş Milletler Yakın Doğu’daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA), Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Dünya

Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) gibi kuruluşların güncel raporları ile akademik literatür sistematik biçimde incelenmiştir. Bulgular, Gazze'de çocukların eğitim hakkının çok yönlü, süregelen ve yapısal nitelikteki ihlallerle kuşatıldığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, dijital kapsayıcılığın artırılması, travma duyarlı öğretim yaklaşımlarının yaygınlaştırılması, uluslararası koruma yükümlülüklerinin etkin biçimde uygulanması ve yerel sivil toplum girişimlerinin kurumsal olarak desteklenmesi yönünde bütüncül politika önerileri sunulmuştur.

Dördüncü makale *“Dijital Obezite ve Çocukluk: Psikosomatik Etkiler ve Dijital Yükü Azaltmaya Yönelik Politika İhtiyacı Üzerine Nitel Bir Araştırma”* ismiyle Ayşen YALMAN tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışma, dijitalleşmenin çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyerek, son yıllarda artış gösteren dijital obezite olgusunu çok boyutlu biçimde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Dijital obezite, bireylerin dijital cihazlara aşırı maruz kalmaları sonucu oluşan fiziksel, zihinsel ve sosyal sağlık sorunlarını kapsayan yeni bir teknolojik bağımlılık biçimi olarak tanımlanmaktadır. Özellikle 9-15 yaş arası çocuklarda ekran süresinin artışı, uyku ve beslenme düzensizlikleri, dikkat eksikliği, sosyal izolasyon ve akademik başarıda düşüş gibi birçok olumsuz duruma neden olmaktadır. Bu kapsamda araştırmada, Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği dijital bağımlılık kriterleri temel alınarak yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla nitel veri toplanmıştır. Tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 15 çocukla yapılan görüşmeler, NVivo yazılımı kullanılarak tematik analiz yoluyla değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, çocukların dijital cihazlarla kurdukları ilişkinin büyük ölçüde bağımlılık düzeyine ulaştığını ve bu durumun fiziksel sağlık, psikolojik denge, sosyal ilişkiler ve akademik performans üzerinde belirgin etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda, dijital medya kullanımında denge kurabilen çocukların daha sağlıklı dijital alışkanlıklar geliştirdiği gözlemlenmiştir. Araştırma, dijital obezitenin yalnızca bireysel bir sorun olmadığını, aynı zamanda yapısal, sosyokültürel ve teknolojik faktörlerle beslenen bütüncül bir sağlık meselesi olduğunu göstermektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda, ailelerin, eğitimcilerin ve sağlık profesyonellerinin dijital medya okuryazarlığı konusunda farkındalıklarının artırılması ve çocuklar için sağlıklı dijital kullanım stratejilerinin geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Nursima ÖZBEK ve Önder BALTAÇI tarafından birlikte kaleme alınan *“Ebeveyn Teknoferansı ile Tükenmişliği Arasındaki İlişkide Tutumların Aracı Rolü”* isimli çalışma derginin beşinci makalesidir. Çalışma, ebeveyn

teknofransı ve ebeveyn tüklenmişliği arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının aracı rolünü incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 474 ebeveyn katılmış ve araştırma kesitsel nicel yöntemde ilişkisel tarama deseninde gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Tüklenmişliği Değerlendirmesi Ölçeği, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Yaşam Örneklerinde Teknoloji Müdahalesi Ölçeği kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi sonucunda ebeveyn teknoloferansı ile ebeveyn tüklenmişliği arasında düşük düzeyde pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Ebeveyn teknoloferansı ile demokratik ebeveyn tutumu arasında düşük düzeyde negatif anlamlı, otoriter ebeveyn tutumu arasında orta düzeyde pozitif anlamlı, aşırı koruyucu ebeveyn tutumu arasında düşük düzeyde pozitif anlamlı ve izin verici ebeveyn tutumu düşük düzeyde pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bununla birlikte ebeveyn tutumlarının ebeveyn tüklenmişliği ve teknoloferansı arasındaki ilişkide aracı rolünü incelemek için bootstrapping analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları otoriter ve izin verici tutumun bu ilişkide tam aracılık, demokratik tutumun ise kısmi aracılık rolü bulunduğunu göstermiştir. Aşırı koruyucu tutumun ise anlamlı bir aracı rol göstermediği tespit edilmiştir.

Derginin altıncı makalesi “*Dijital Erişim ve Beceriler Perspektifinden Çocuk Refahı: Uluslararası Eğilimler*” ismiyle Süheyla ERİKLİ SELEK tarafından kaleme alınan çalışmadır. Çalışma, on yedi yaş ve altı çocukların dijital erişim ve beceri durumlarını güncel literatür ve uluslararası raporlar temelinde incelemekte olup, ülkeler arasındaki farklılıkları karşılaştırmalı bir çerçevede ele almaktadır. Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, farklı gelir gruplarını ve dijital gelişmişlik düzeylerini temsil eden ülkeler çalışmaya dâhil edilerek dijital eşitsizliklerin yapısı karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Veriler, karşılaştırılabilirlik ve uyum ilkeleri dikkate alınarak OECD, UNICEF, ITU ve EUROSTAT tarafından 2020–2023 yılları arasında yayımlanan kaynaklardan elde edilmiştir. Elde edilen bulgular altyapı, gelir, coğrafya ve sosyoekonomik koşullardaki farklılıklar nedeniyle çocukların dijital fırsatlara erişiminde önemli eşitsizlikler bulunduğunu göstermektedir. Bu eşitsizliklerin yalnızca ülkeler arasında değil, ülkelerin kendi içindeki sosyoekonomik gruplar arasında da belirgin olduğu görülmektedir. Bu durum, dijital alandaki fırsat eşitsizliğinin azaltılmasında sosyal politikaların önemini ve çocukların nitelikli ve sürdürülebilir dijital erişim hakkının sosyal adalet ilkesi çerçevesinde güvence altına alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

“Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Reklamlar Aracılığıyla Cinsiyet ve Mesleki Rollere İlişkin Algıları: Mesleki Ayrımcılığın Anlaşılması Üzerine Bir Çalışma” ismiyle Sezin DOĞAN ve Aşina GÜLERARSLAN ÖZDENGÜL tarafından birlikte yapılan çalışma derginin yedinci makalesidir. Bu çalışma okul öncesi dönemdeki çocukların kadın ve erkeklere ilişkin algılarını ve mesleki rolleri reklamlar aracılığıyla nasıl anlamlandırdıklarını incelemektedir. Toplumsal normların içselleştirilmeye başlandığı ve cinsiyete dayalı dünya görüşlerinin oluştuğu kritik bir gelişim dönemi olan 60-72 aylık çocuklara odaklanan araştırma, reklamların kadın ve erkeklere ilişkin kalıp yargıları güçlendirerek mesleki ayrımcılığın sürdürülmesine ne ölçüde hizmet ettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Konya il merkezinde iki anaokulu ve iki özel Türk okul öncesi kurumuna devam eden, ebeveyn onayı alınmış 46 çocuk oluşturmuştur. Çocuklardan yapılandırılmış bir yönerge doğrultusunda belirli meslekleri çizmeleri istenmiş, çizimler betimsel analizle kadın ve erkek temsilleri açısından değerlendirilmiştir. Bulgular, kadın ve erkeklere atfedilen rollerin medya ve reklamlar aracılığıyla yeniden üretildiğini; ancak çocuk algılarında dönüşüm ve esneme potansiyelinin de bulunduğunu göstermektedir.

Ayşe KAVAK ve Türkan DOĞAN tarafından *“Kuruluş Bakımındaki Çocukların Gözünden İyi Oluş: Destekleyici Gündelik Deneyimler”* ismiyle birlikte yapılan çalışma derginin sekizinci makalesidir. Bu çalışma, kuruluş bakımında bulunan çocukların iyi oluşu nasıl anlamlandırdıklarını ve gündelik yaşamlarında iyi oluşlarını destekleyen ilişkileri, koşulları ve uygulamaları kendi bakış açılarından incelemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülen çalışmaya Ankara’daki farklı kuruluş bakım modellerinde yaşayan 13-18 yaş aralığındaki 30 çocuk katılmıştır. Veriler beş odak grup görüşmesiyle toplanmıştır. Görüşmeler sırasında ve hemen sonrasında oluşturulan ayrıntılı görüşme notları reflektif tematik analiz yaklaşımıyla çözümlenmiştir. Analiz sonucunda altı tema geliştirilmiştir: birey olarak tanınmak ve saygı görmek; süreklilik taşıyan ilişkilerde ait ve güvende hissetmek; kurallar içinde söz ve seçim sahibi olmak; gündelik yaşamı yaşanabilir ve anlamlı kılmak; aileyle bağ sürdürmek; öğrenmek, umut etmek ve geleceğini kurarken desteklenmek. Bulgular, çocukların iyi oluşunun kendilerini değerli, ait ve güvende hissetmelerini, gündelik yaşamları üzerinde söz ve seçim sahibi olmalarını, anlamlı etkinliklere katılmalarını ve geleceğe umutla bakabilmelerini içeren çok boyutlu, ilişkisel ve bağlamsal bir deneyim olduğunu göstermiştir. Sonuçlar, iyi oluşun desteklenmesinde çocuk katılımının, süreklilik taşıyan

ilişkilerin, bireyselleştirilmiş uygulamaların ve geleceğe hazırlanma ile bakım sonrası destek olanaklarının önemine işaret etmektedir.

Derginin dokuzuncu ve son makalesi “*Şiddet ile Sosyalleşme Döngüsünü Kırma: Adli Süreçteki Çocuklar Olgusunun Sosyal Politika Bağlamında Analizi*” ismiyle Fatih Ümit ÇETİN tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışma, çocuk suçluluğunu geleneksel bireysel sapma ekseninden çıkararak, “şiddetli sosyalleşme” (violent socialization) kavramı ve sosyal öğrenme kuramı bağlamında yeniden sorunsallaştırmaktadır. Küresel eğilimler –özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya'daki infaz rejimlerinin yarattığı sistemsel çıkmazlar– ile Türkiye'deki güncel istatistiklerin analizini sunan makale, hapis odaklı ve cezalandırıcı adalet mekanizmalarının rehabilitasyon sağlamaktan ziyade suçlu kimliğini pekiştirdiğini ilgili literatürdeki bulgular ışığında tartışmaktadır. Çalışma temel olarak, çocuk adalet sistemindeki tıkanıklığı hukuki bir mesele olarak değil; aile içi şiddet, yoksulluk ve dijital medyanın kümülatif etkisiyle şekillenen çok boyutlu bir sosyal politika krizi olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda çalışma, adli süreçteki çocuklara yönelik müdahalelerin suç eylemi sonrasına bırakılamayacağını iddia etmekte; onarıcı adalet pratiklerini, ailenin güçlendirilmesini ve önleyici sosyal hizmetleri merkeze alan yapısal bir paradigma değişikliğinin zorunluluğunu tartışmaktadır.

Çalışmaların faydalı olması temennisiyle iyi okumalar, selamlar...

Doç. Dr. Olgun GÜNDÜZ
Baş Editör